

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.2

Джафаров Мурад Єльман Огли
аспірант*Інституту права імені князя Володимира Великого*
*Міжрегіональної академії управління персоналом***ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ В СТРУКТУРІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕТИНУ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ
ОСОБОЮ, ЯКІЙ ЗАБОРОНЕНО В'ЇЗД НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ**

Постановка проблеми. Перебуваючи в умовах військової агресії проти України особливого значення набуває питання захисту державного кордону України, охорона якого є невід'ємною частиною національної безпеки, не менш важливим є вчинення злочину особою, що здійснює перетин державного кордону, щодо якої прийнято рішення про заборону в'їзду в Україну.

На сьогодні дослідження ознак та властивостей особи злочинця як криміналістичного елемента незаконного перетину кордону, особою, якій заборонено в'їзд на територію України визначається недостатнім ступенем розробленості та потребує більш ретельного аналізу і комплексного підходу.

Вивчення ознак особи злочинця, як криміналістичного елемента даного виду злочину, надасть можливість встановити причини та умови вчинення злочину, а також отримати вихідні дані для розроблення методики розслідування незаконного перетину державного кордону даною категорією осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом багатьох років особа злочинця в різних аспектах вивчається галузями таких наук як кримінальне право, кримінологія, кримінальний процес, психологія, криміналістика тощо.

Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочину вивчалася значною кількістю вчених. Зокрема, вказане питання стало предметом дослідження таких науковців, як Т.В. Аверянова, Р.Л. Ахмедшин, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, А.Ф. Волобуєв, О.М. Васильєва, В.С. Кузьмічов, В.Г. Лукашевіа, В.О. Коновалова, Г.А. Матусовський, М.В. Салтевський, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько та інших. Однак проблема криміналістичного дослідження таких категорій як: особи, яким заборонений в'їзд на територію України; військовослужбовці та інші силовиків «держави-агресора», які перетинають кордон поза пунктами пропуску, або ж через такі пункти, але без документів чи з підробленими документами, а також осіб, які перетинають

український кордон «з метою заподіяння шкоди інтересам держави» є відносно новою у зв'язку з цим, дослідження даного питання потребує відповідного вивчення й опрацювання.

Метою написання цієї статті є комплексне дослідження ознак, властивостей типів особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики незаконного перетину державного кордону особою, якій заборонено в'їзд на територію України їх класифікації та вивчення напрямів використання у процесі попередження, виявлення та розслідування злочинів даної категорії, провадження слідчих та оперативно-розшукових дій.

Виклад основного матеріалу. Зміст особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики полягає в розгляді людини як певної системи, властивості та ознаки якої знаходять відображення в навколишньому середовищі та використовуються під час розслідування [1, с. 145].

Зміст такого елемента криміналістичної характеристики визначається набором ознак особи, специфічних для осіб, що вчиняють незаконний перетин державного кордону України, і суттєвих для ефективного розслідування такого виду злочину.

Як наголошує М.С. Тацій, «характеристика особи злочинця, вивчення її властивостей та ознак дозволяє правильно визначити характер і ступінь суспільної небезпеки злочинного діяння, встановити причини конкретного злочину та злочинності в цілому, розробити науково обґрунтований прогноз та здійснити програмування профілактичних заходів» [2].

На нашу думку, слід погодитися з О.Н. Колесніченком, який вважав, що до комплексу ознак особи, як елемента криміналістичної характеристики включаються всі ознаки, які можуть служити визначенню ефективних шляхів та методів встановлення, розшуку і викриття злочинця. Частина з них має не тільки криміналістичне значення (наприклад, попередні судимості), але й важливі для розкриття злочину (наприклад, хитрощі злочинця). Зміст даного елемента криміна-

лістичної характеристики визначається набором ознак особи, специфічних для осіб, які вчиняють злочини даного виду, і суттєвих для їх успішного розслідування.

В криміналістиці типова особа злочинця в системі криміналістичної характеристики злочинів розглядається як система таких показників як: а) соціальні – соціальний стан, освіта, національність, сімейний стан, професія і т.п.; б) психологічні – світогляд (світосприйняття), переконання, знання, навички, звички, емоції, почуття, темперамент і т.п.; в) біологічні – стать, вік, особливі прикмети, фізичні дані: сила, зріст, вага та деякі інші, які дають можливість сформулювати комплексний портрет особи у суспільстві.

Також для дослідження особи злочинця необхідно встановити мотивацію, що включає в себе всі види спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, потяги, мотиваційні установки або диспозиції, ідеали тощо [3, с. 142].

Враховуючи зміни внесені до КК України, а саме доповнення статтею 332-2 «Незаконне перетинання державного кордону України», яка передбачає: «Перетин державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил або інших силових відомств держави-агресора [Росії] в будь-який спосіб поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або з документами, що містять недостовірні відомості» [4] вважаємо за доцільне приділити увагу характеристиці особи, що вчиняє перетин державного кордону, якій заборонено в'їзд на територію України, виникає необхідність в дослідженні категорії злочинця даного виду злочину

З огляду на ситуацію, що склалася в нашій державі, існує особливий порядок при в'їзді на тимчасово окуповану територію України та виїзді з неї [5]. Так, в'їзд на тимчасово окуповану територію України та виїзд з неї здійснюються через контрольні пункти. Особа, яка законно перетинає лінію тимчасово окупованої території України, повинна мати спеціальний дозвіл, що видається в передбачених законом випадках, а саме: проживання на тимчасово окупованій території України близьких родичів або членів сім'ї; розташування на тимчасово окупованій території України місця поховання близьких родичів чи членів сім'ї; наявність права власності на об'єкти нерухомості, які розташовані на тимчасово окупованій території; необхідність здійснення дипломатичних та консульських функцій; необхідність провадження журналістської діяльності; проживання на тимчасово окупованій території України на підставі посвідки на постійне проживання тощо.

Загалом доповнення КК України статтею 332-2 стосується трьох категорій порушників:

- особи, яким заборонений в'їзд на територію України;

- військовослужбовці та інші силовики «держави-агресора», які перетинають кордон поза пунктами пропуску, або ж через такі пункти, але без документів чи з підробленими документами;

- особи, які перетинають український кордон «з метою заподіяння шкоди інтересам держави».

Щодо першої категорії – мова йде про людей, яким в'їжджати до України і так заборонено, але вони можуть спробувати перетнути кордон в обхід офіційних пунктів пропуску.

Друга категорія – це російські військові чи представники інших силових структур РФ, таких як ФСБ. Саме Росія в українському законодавстві офіційно визнана як «держава-агресор».

Третя категорія – стосується не лише росіян, а всіх іноземців, які хочуть «заподіяти шкоду інтересам держави». До цієї категорії також відносяться іноземні культурні чи політичні діячі, чий висловлювання чи інші дії на території України так чи інакше можуть зашкодити її інтересам.

Таким чином, дані про особу злочинця як елемент криміналістичної характеристики перетину державного кордону особами, яким заборонено в'їзд на територію України мають основоположне значення, оскільки вони є потужною інформаційною базою, яка надасть можливість визначити інші невідомі елементи характеристики.

Виходячи із зазначених категорій правопорушників даного виду злочину можемо виділити такі якості:

- переважно чоловіча стать;

- середній вік – 25–45 років, військовослужбовці та інші силовики «держави-агресора», іноземні культурні чи політичні діячі, які хочуть «заподіяти шкоду інтересам держави».

На сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві є загроза проявів сепаратизму в окремих регіонах України.

Нелегальна міграція може являти собою виклик оборонній (військовій) безпеці країни в тих випадках, коли в ній беруть участь терористи, екстремісти, особи, що мають наміри розв'язати конфлікт в країні, вести агітаційну діяльність, підірвати авторитет влади, розпалюючи ненависть всередині держави або до зовнішніх об'єктів.

Встановлено, що до причин незаконної міграції потрібно відносити, насамперед, характеристику суб'єктивних ознак осіб, які вчиняють відповідні дії. Вони прагнуть задовольнити свої інтереси в незаконний спосіб, не лише нехтуючи встановленим порядком переміщення осіб між країнами, між територіями держави, на яких встановлено спеціальний правовий режим, а й по-

сягаючи на суверенітет держави в частині захисту державних кордонів, адміністративних кордонів з тимчасово окупованою територією.

До переліку криміналістично-важливих завдань, реалізації яких сприяє система даних про особу злочинця, відносимо такі:

- завдання зі створення базової криміналістичної моделі особи злочинця;
- завдання з оптимізації процесу розслідування та тактичного впливу на особу;
- завдання зі встановлення невідомої особи, яка вчинила злочин, та її пошуку;
- завдання з акумуляції інформації про типові ознаки особи, яка вчинила незаконних перетин кордону, для розробки ефективної й раціональної методики розслідування;
- завдання з попередження вчинення злочину, подальших слідчих та оперативно-розшукових дій на підставі даних, отриманих від аналізу інформації про типові характерні ознаки особи, яка вчиняє злочин, передбачений ст. 332-2 КК України.

Нааявність узагальненої інформації про суб'єктів вчинення злочинів та її використання є важливою умовою для з'ясування механізму вчинення злочину, для виявлення осіб, причетних до злочину, а також для встановлення її рольових функцій.

Висновки. Таким чином, дослідження ознак особи злочинця, як криміналістичного елемента незаконного перетину державного кордону особою, якій заборонено в'їзд на територію України надасть можливість не тільки встановити причини та умови вчинення злочину, а й оптимізувати процес і тактику розслідування, отримати вихідні дані для розроблення раціональної і ефективної методики розслідування незаконного перетину державного кордону даною категорією осіб.

Література

1. Карпенко Р. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики заподіяння тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми / Р. Карпенко // Підприємництво, господарство і право. – № 9. – 2016. – С. 144-148., с. 145.
2. Тацій М. С. Кримінологічна характеристика особи агресивного злочинця / М. С. Тацій // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 1008–1011, с. 1008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11tmcoaz.pdf>.
3. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности / В.Г. Асеев. – М. : Мысль, 1976. – 158 с. ;

Хеккхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хеккхаузен. – М., 1986. – Т. 1. – С. 114., с. 142.

4. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України: Закон України від 18.10.2018 № 2599-VIII // <https://zakon.rada.gov.ua>.

5. Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: постанов Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 367 // База даних «Законодавство України»/ Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Анотація

Джафаров Мурад Єльман Огли. Особа злочинця в структурі характеристики перетину державного кордону особою, якій заборонено в'їзд на територію України. – Стаття.

Досліджено особу злочинця як криміналістичного елемента незаконного перетину кордону особою, якій заборонено в'їзд на територію України, визначено категорії таких осіб та встановлено значення особи злочинця для методики розслідування даного виду злочину.

Ключові слова: криміналістична характеристика, особа злочинця, перетин кордону особою, якій заборонено в'їзд на територію України, категорія осіб, властивості особи.

Аннотация

Джафаров Мурад Ельман Оглы. Личность преступника в структуре характеристики пересечения государственной границы лицом, которому запрещен въезд на территорию Украины. – Стаття.

Исследовано личность преступника как криминалистического элемента незаконного пересечения государственной границы лицом, которому запрещен въезд на территорию Украины, определено категории таких лиц и установлено значение личности преступника для методики расследования данного вида преступления.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, личность преступника, пересечение границы лица, которому запрещен въезд на территорию Украины, категория лиц, свойства лица.

Summary

Dzhafarov Murad Yelman Ohly. Personality of the offender in the structure of the characteristics of crossing the state border by a person who is prohibited from entering the territory of Ukraine. – Article.

The person of the offender as a forensic element of the illegal crossing of the border is investigated by a person who is prohibited from entering the territory of Ukraine, the categories of such persons are determined and the value of the offender's identity is determined for the method of investigation of this type of crime.

Key words: forensic characteristic, person of the offender, crossing of the border by a person who is prohibited from entering the territory of Ukraine, category of persons, person's properties.